

Contrast of the Mechanism of Protecting Witnesses and Victims with the Right of Accused to a Public Hearing (Study in International Human Rights System)

Morteza Rasteh*

Graduate of Master of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Chalus Branch, Islamic Azad University, Chalus, Iran.

Nasrin Mehra

Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Amir Ghofrankhah

PhD Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Abstract

Protection of witnesses and victims is one of the most important issues related to criminal proceedings, which has been emphasized in global and regional documents and has come to the fore through human rights judicial authorities. Lack of proper support for the witness or the victim may impair the correct execution of justice; Because the courts will have no choice but to close the case or acquit the accused if the necessary documents are not collected. In the meantime, the judicial authorities are required to consider and protect the defense rights of the accused. Therefore, neither the interests of witnesses and victims nor the rights of the accused can be considered as an absolute principle; But in any situation there is room for mutual interests to be balanced. Therefore, creating this balance as well as adopting correct and path-breaking measures in this regard is one of the challenging issues in criminal proceedings that must be taken into consideration by the criminal justice system. One of the most important measures that may be taken to create this balance and according to the interests of justice is to limit the publicity of all or part of the proceedings. However, due to the fact that publicity of the hearing has been emphasized in human rights documents as a basic principle and one of the defense rights of the accused, therefore, only if a person appears as a witness in a public court session or is a victim of a crime, is, it cannot be recognized as an acceptable justification for the necessity of implementing protective measures; Rather, standing as a witness and testifying in a public session, or revealing the victim's identity through the presence of the public

* Corresponding Author: morteza.rasteh313@gmail.com

How to Cite: Rasteh, M., Mehra, N., & Ghofrankhah, A. (2023). Contrast of the Mechanism of Protecting Witnesses and Victims with the Right of Accused to a Public Hearing (Study in International Human Rights System). *Journal of Criminal Law Research*, 12(44), 125-162. doi: 10.22054/jclr.2024.72393.2563.

and the media, should be considered a serious threat to the witness and the victim, and the court by presenting acceptable evidence confirm the existence of such threats verify and prove, and as long as other protective measures can be applied, the court should not resort to holding hearings in private.

Considering that nowadays the human rights documents and the rights recognized in the constitution of the governments are increasingly mixed together and have caused the formation of a single and comprehensive model related to the principles of procedure, identifying the criteria and the policy It is necessary to accept the international human rights system and model these standards in criminal laws and domestic judicial procedure. Therefore, the purpose of the issue, is to untangle the mechanisms of the international human rights system and conceivable measures to establish a balance between the protection of witnesses or victims and the accused's right to a public hearing, as well as to strengthen the components and criteria of its guarantee in national courts and in It is the light of the findings of the law of the present age.

The current research, which was carried out with the descriptive-analytical method and the use of library and documentary sources, will seek to answer the question that, What is the most important programs and measures imaginable to support witnesses and victims in order to create the balance with the accused's right to a public hearing?

Regarding the background of the research as well as the innovation aspect of this article, it should be mentioned that although due to the basic importance of protecting witnesses and victims, there have been researches about it, but so far the study of the contents of the cases submitted to the human rights judicial authorities in order to identify the procedures and actions of these authorities regarding the creation of a balance between the protection of witnesses or victims and the right of the accused to a public trial has not been carried out in the present; In particular, a special attitude to the interpretations of the Human Rights Committee as the only authority interpreting the rights contained in the International Covenant on Civil and Political Rights, as well as the rulings issued by the European Court and the Inter-American Court as the executive arm of the European Convention on Human Rights and the American Convention on Human Rights, which have so far been In relation to this topic, it has been less discussed, it is one of the special features and innovations of the present article.

The findings of the research show that in the international human rights system, despite the fact that the protection of witnesses and victims has not been specified as one of the exceptions to the public hearing, it is clear from the provisions of the documents and procedures of the human rights authorities, It is possible that despite special circumstances, the protection of witnesses and victims may be included in the framework of "interests of justice" and considered as one of the legal examples of closed hearings. But

[127] Contrast of the Mechanism of Protecting Witnesses...; Rasteh et al.

in order to avoid the unreasonable and widespread application of this exception, such an action is only possible "to the extent of necessity and in compliance with the principle of Proportion".

Based on this, it has been concluded that creating a balance between the interests of the witness and the victim (protection of dignity and security) and the rights of the accused (publicity of the hearings) requires that restrictive measures in this regard are precisely defined and absolutely necessary. In addition, if a minimal restrictive measure is sufficient to establish a balance, only the same measure should be carried out, and restricting the public holding of hearings should be considered as the last measure in relation to the protection of witnesses and victims. On this basis, concealing the identity of witnesses; Taking necessary measures for the physical protection of witnesses and victims, such as the presence of a person as a bodyguard; Removing the accused from the court during the hearing of witness and victim statements; Making statements in a shielded manner that prevents physical identification of witnesses and victims, such as using curtains, walls, or any other type of cover; Listening to the statements of witnesses and victims through the use of communication technologies such as video conferencing and similar measures is one of the most common and practical measures and mechanisms related to the protection of witnesses and victims, which should be carried out by the judicial authority. Therefore, as long as these protective measures are applicable, the court should not ignore the accused's rights to a fair trial and resort to making the hearings closed.

Keywords: Protection of Witnesses and Victims, Rights of Accused, Public Hearing, Necessity and Proportion, The Interests of Justice.

پښتونستان د علومو انساني و مطالعاتو فرېښکې
پرتال جامع علوم انساني

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حق متهم بر دادرسی علنی (مطالعه در نظام بین‌المللی حقوق بشر)

دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران. مر نضی راسته*

دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده‌ی حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. نسرین مهرا

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده‌ی حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. امیر غفران‌خواه

چکیده

«حمایت از شهود و بزهدیدگان» و «علنی بودن دادرسی» که به عنوان دو اصل اساسی دادرسی کیفری شناخته می‌شوند، در برخی شرایط ممکن است در تقابل با یکدیگر قرار گیرند. این امر ایجاب می‌کند که در موارد مقتضی، میان منافع شهود یا بزهدیدگان و حقوق دفاعی متهم، توازن برقرار گردد. از این رو، ضروری است دادگاه‌ها هنگام اتخاذ تصمیم در خصوص تدابیر حمایتی برای شاهد و بزهدیده، حق متهم مبنی بر برخورداری از دادرسی علنی را نیز مورد ملاحظه قرار دهند. در این نوشتار با روش توصیفی - تحلیلی تلاش شده است که اقدامات و سازکارهای اتخاذی از سوی نظام بین‌المللی حقوق بشر جهت برقراری موازنه بین این دو اصل، تبیین و مشخص شود. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که در نظام بین‌المللی حقوق بشر، با وجود شرایطی خاص ممکن است حمایت از شهود و بزهدیدگان در چهارچوب «منافع عدالت» قرار گیرد و یکی از مصادیق قانونی برگزاری غیرعلنی دادرسی‌ها قلمداد شود. لیکن برای اجتناب از بکارگیری نامعقول و گسترده‌ی این استثنا، چنین اقدامی فقط «در حد ضرورت و با رعایت اصل تناسب» امکان‌پذیر می‌باشد. بر این اساس، چنین نتیجه‌گیری شده است که ایجاد توازن میان منافع شاهد و بزهدیده (حفاظت از حیثیت و امنیت) و حقوق متهم (علنی بودن دادرسی)، مستلزم آن است که اقدامات و تدابیر محدودکننده در این خصوص، دقیقاً مشخص و کاملاً ضروری باشد. ضمن اینکه اگر یک اقدام محدودکننده‌ی حداقلی برای برقراری موازنه کفایت کند، فقط همان اقدام باید به انجام برسد و محدودیت در برگزاری علنی جلسات دادرسی می‌بایست به عنوان آخرین سازکار در زمینه‌ی حمایت از شهود و بزهدیدگان در نظر گرفته شود.

واژگان کلیدی: حمایت از شهود و بزهدیدگان، حقوق متهم، دادرسی علنی، ضرورت و تناسب، منافع عدالت.

مقدمه

حمایت از شهود و بزهدیدگان، یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین موضوعات مربوط به فرایند دادرسی کیفری است که در اسناد جهانی و منطقه‌ای مورد تأکید قرار گرفته و از طریق نهادهای قضایی و نظارتی حقوق بشری، به منصفی ظهور رسیده است. عدم حمایت و پشتیبانی مناسب از شاهد یا بزهدیده ممکن است اجرای صحیح عدالت را دچار خدشه نماید؛ زیرا دادگاه‌ها در صورت عدم جمع‌آوری مدارک لازم، چاره‌ای جز مختومه کردن پرونده یا تبرئه‌ی متهم نخواهند داشت. در این بین، مقامات قضایی ملزم هستند که حقوق دفاعی متهم را نیز مدنظر قرار داده و از آن صیانت نمایند. بر این اساس، ایجاد توازن میان منافع شهود یا بزهدیدگان و حقوق دفاعی متهم و همچنین اتخاذ تدابیر صحیح و راهگشا در این خصوص، یکی از موضوعات چالش‌برانگیز در دادرسی‌های کیفری است که باید از سوی نظام عدالت کیفری مورد توجه قرار گیرد.

یکی از مهم‌ترین اقداماتی که ممکن است جهت ایجاد این توازن و بنابر مصالح اجرای عدالت اتخاذ گردد، ایجاد محدودیت در برگزاری علنی قسمتی از دادرسی است. با این حال، نظر به اینکه علنی بودن دادرسی در اسناد حقوق بشری به عنوان یک اصل اساسی و یکی از حقوق دفاعی متهم مورد تأکید قرار گرفته است،^۱ لذا صرف اینکه یک شخص به عنوان شاهد در جلسه‌ی علنی دادگاه حاضر شود و یا بزهدیده‌ی یک جرم باشد، نمی‌تواند توجیه قابل قبولی برای ضرورت اجرای اقدامات حمایتی و حفاظتی شناخته شود؛ بلکه قرار گرفتن در جایگاه شهود و ادای شهادت در جلسه‌ی علنی، یا افشای هویت بزهدیده به

۱. ماده‌ی ۳۲ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد؛ ماده‌ی ۲۴ و ۲۵ کنوانسیون مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی؛ بند ۳ و ۴ از بخش «ب» ماده‌ی ۳ و ماده‌ی ۳۷ کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی برای مبارزه با تروریسم بین‌المللی؛ شق «و» از اصل سوم اصول و دستورالعمل‌های حق دادرسی منصفانه و معاضدت حقوقی در آفریقا؛ فصل اول از بخش دوم قانون عدالت و ادله‌ی کیفری جوانان بریتانیا، به صراحت بر لزوم حمایت از شهود و بزهدیدگان تأکید ورزیده اند.

۲. ماده‌ی ۱۰ اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر؛ بند ۱ ماده‌ی ۱۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی؛ بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر؛ بند ۵ ماده‌ی ۸ کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر؛ بند ۱ ماده‌ی ۷ منشور آفریقایی حقوق بشر؛ شق «الف» از اصل اول اصول و دستورالعمل‌های حق دادرسی عادلانه و معاضدت حقوقی در آفریقا؛ به صراحت از اصل علنی بودن دادرسی سخن گفته و آن را مورد حمایت قرار داده اند.

واسطه‌ی حضور عموم مردم و رسانه‌ها، باید تهدید جدی برای شاهد و بزه‌دیده محسوب گردد و دادگاه با ارائه‌ی ادله‌ی قابل قبول، وجود چنین تهدیداتی را اثبات نماید (United Nations Office on Drugs and Crime, 2011: 54) و تا زمانی که تدابیر و اقدامات حمایتی دیگری قابل اعمال باشد، دادگاه نباید به غیرعلنی برگزار کردن جلسات دادرسی متوسل شود.

با عنایت به اینکه امروزه اسناد حقوق بشری و حقوق به رسمیت شناخته‌شده در قانون اساسی دولت‌ها به طور فزاینده‌ای با هم در آمیخته‌اند (جلالی و سودبر، ۱۳۹۹: ۶۱) و سبب شکل‌گیری یک الگوی واحد و جامع مربوط به اصول آیین دادرسی شده‌اند، شناسایی معیارها و خط‌مشی مورد پذیرش نظام بین‌المللی حقوق بشر و الگوبرداری از این موازین در قوانین کیفری و رویه‌ی قضایی داخلی، ضروری می‌باشد. از این رو هدف از طرح موضوع، گره‌گشایی از سازکارهای اتخاذی نظام بین‌المللی حقوق بشر و اقدامات قابل تصور برای برقراری موازنه بین حمایت از شهود یا بزه‌دیدگان و حق متهم بر دادرسی علنی و همچنین تقویت مؤلفه‌ها و معیارهای تضمین آن در دادگاه‌های ملی و در پرتو یافته‌های حقوق عصر حاضر است. بر این اساس، پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی، در پی پاسخ به این پرسش است که مهم‌ترین تدابیر، برنامه‌ها و اقدامات قابل تصور برای حمایت از شهود و بزه‌دیدگان در راستای ایجاد تعادل با حق متهم بر دادرسی علنی کدام است؟

در خصوص پیشینه‌ی تحقیق و نیز وجه نوآوری این مقاله، لازم به ذکر است که هرچند به دلیل اهمیت اساسی حمایت از شهود و بزه‌دیدگان، پیرامون آن پژوهش‌هایی صورت گرفته است،^۱ اما تاکنون مطالعه و مذاقه در محتویات پرونده‌های مطروحه در مراجع قضایی

۱. از مهم‌ترین عناوین این مقالات می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: لوک، والین (۱۳۸۵)، «قربانیان و شهود در حقوق بین‌المللی؛ از حق حمایت تا حق بیان»، ترجمه‌ی توکل حبیب‌زاده و مجتبی جعفری، *مجله‌ی حقوقی بین‌المللی*، دوره‌ی ۲۳، شماره‌ی ۳۴؛ مؤذن‌زادگان، حسنعلی و رئوفیان نائینی، حمید (۱۳۹۰)، «حمایت از امنیت شهود در فرآیند دادرسی کیفری»، *دیدگاه‌های حقوق قضایی*، دوره‌ی ۱۶، شماره‌ی ۵۶؛ شریفی طراز کوهی، حسین و فتح‌پور، فاطمه (۱۳۹۶)، «حمایت از قربانیان تروریسم در پرتو روند انسانی شدن حقوق بین‌الملل»، *پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی*، دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۹؛ کوشکی، غلامحسین و امینی، زهرا (۱۳۹۶)، «بررسی تطبیقی حمایت از شهود در قانون آیین دادرسی

حقوق بشری به منظور شناسایی رویه و اقدامات این مراجع در خصوص ایجاد توازن میان حمایت از شهود یا بزهدیدگان و حقّ متهم بر دادرسی علنی، به شکل حاضر به انجام نرسیده است؛ خصوصاً نگرش ویژه به تفسیرهای کمیته‌ی حقوق بشر به عنوان یگانه مرجع تفسیرکننده‌ی حقوق مندرج در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی^۱ و همچنین احکام صادره از سوی دادگاه اروپایی و دادگاه بین‌آمریکایی به عنوان بازوی اجرایی کنوانسیون اروپایی حقوق بشر^۲ و کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر^۳ که تاکنون در رابطه با این موضوع کمتر به آن پرداخته شده است، از ویژگی‌ها و نوآوری‌های خاص نوشتار حاضر می‌باشد. با توجه به آنچه اشاره شد، ساختار مقاله به این ترتیب خواهد بود که در بخش نخست، به بیان سازکارهای حمایت از شهود می‌پردازد؛ در بخش دوم، اقدامات و تدابیر اتخاذی در جهت حفاظت از بزهدیدگان مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت و در بخش سوم، حقّ متهم بر علنی بودن دادرسی تبیین خواهد شد.

۱. حمایت از شهود

در اصطلاح حقوقی، تعریف واحدی از «شاهد» وجود ندارد و به همین جهت در اسناد بین‌المللی هم تعریفی از شاهد وجود نداشته و نظام‌های حقوقی مختلف در این خصوص اختلاف نظر دارند (Gaurav, 2001: 2). بر اساس فرهنگ لغت حقوقی بلک، کلمه‌ی شاهد اینگونه تعریف شده است: «در معنای اصلی کلمه، شاهد کسی است که از یک رویداد اطلاع داشته باشد. از آنجا که مستقیم‌ترین شیوه‌ی کسب علم از یک واقعه، دیدن آن است، شاهد همچون شخصی است که در هنگام معامله حضور دارد و آن را بی‌واسطه مشاهده می‌کند»^۴. در واژه‌نامه‌ی آکسفورد، شاهد در لغت کسی است که یک حادثه -معمولاً جرم یا تصادف-

کیفری ایران و منشور شهود انگلستان»، پژوهش حقوق کیفری، دوره‌ی ۶، شماره‌ی ۲۱؛ حسینی، سیدابراهیم و زمانی، سیدقاسم (۱۳۹۹)، «نقش سازمان‌های غیردولتی در حمایت از قربانیان جنایات بین‌المللی نزد دادگاه‌های کیفری بین‌المللی»، مطالعات حقوق عمومی، دوره‌ی ۵۰، شماره‌ی ۱.

1. International Covenant on Civil and Political Rights (1966).
2. European Convention on Human Rights (1950).
3. American Convention on Human Rights (1969).
4. <https://thelawdictionary.org/witness-n/#ixzz2cm686Dz8>.

را می‌بیند؛ و در اصطلاح حقوقی، شخصی است که در دادگاه اظهاراتی را درباره‌ی آنچه می‌داند یا دیده است بیان می‌کند.^۱

این جمله‌ی معروف جرمی بنتام^۲ که «شهود چشم و گوش عدالت هستند»^۳ مؤید این موضوع است که شاهد یکی از کنشگران اصلی نظام دادرسی کیفری به شمار می‌رود و نقش برجسته‌ای در سرنوشت دعاوی کیفری بر عهده دارد. از این رو در سیاستگذاری‌های کیفری، تلاش می‌شود که از حضور و مشارکت شاهد بیشتر بهره‌مند گردند. لازمه‌ی تحقق چنین امری ایجاد بسترهای لازم و مناسب برای نقش آفرینی شاهد است. یکی از این بسترها، وجود تدابیر و اقدامات حمایتی از شهود است تا آنها بتوانند بدون هیچ‌گونه دغدغه و یا ترسی در فرایند عدالت کیفری مشارکت نمایند. بر این اساس، در نظام بین‌المللی حقوق بشر تلاش شده است که با توجه به شرایط و مقتضیات، تدابیر و برنامه‌های حمایتی گوناگونی به شهود اختصاص داده شود تا بتوانند در امنیت کامل شهادت دهند و تهدید یا خطری متوجه آنها و اطرافیان‌شان نشود.

یکی از مهم‌ترین تدابیر و سازکارهای حمایتی که ممکن است جهت ایجاد توازن میان حقوق شهود و متهم اتخاذ گردد، ایجاد محدودیت در برگزاری علنی قسمتی از دادرسی است. با این حال، نظر به اینکه علنی بودن رسیدگی از اصول اساسی دادرسی منصفانه محسوب می‌شود، لذا غیرعلنی کردن روند دادرسی به منظور جلوگیری از افشای هویت شهود، در صورتی که به عنوان نخستین اقدام صورت گرفته باشد، ناقض حقوق دفاعی متهم خواهد بود. کمیسیون بین‌آمریکایی حقوق بشر در یکی از گزارش‌های خود در مورد وضعیت حقوق بشر در کلمبیا خاطر نشان کرد که اگرچه محاکمات غیرعلنی، اهداف مناسبی مانند حفظ جان و امنیت شهود را دنبال می‌نمایند اما تضمین‌های دادرسی منصفانه را به طور جدی نقض می‌کند و خطاهای نظام قضایی را افزایش می‌دهد؛ تا حدی که افرادی که به طور غیرعلنی محاکمه می‌شوند، ممکن است در معرض خطر قربانی شدن عدم اجرای

1. https://oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/witness_2.

2. Jeremy Bentham.

3. "Witnesses are the Eyes and Ears of Justice" (Bentham, 1838: 53); Derived from: (Magner, 1995: 68).

تقابل سازگار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۳۳ |

صحیح عدالت قرار گیرند. بر این اساس، از دولت کلمبیا می‌خواهد تا به دنبال راه‌هایی برای سازگار کردن و تطبیق اهداف دوگانه و متناقض تأمین امنیت شهود و تضمین اصل علنی بودن دادرسی‌ها باشد.^۱

موضوعی که باید بدان توجه نمود این است که یکی از مواردی که در اسناد حقوق بشری به عنوان مصداق استثنا برگزاری علنی دادرسی‌ها تصریح شده است، موضوع امنیت ملی می‌باشد. لیکن با توجه به اینکه اختلال در امنیت شاهد یا حتی شهود، عرفاً نمی‌تواند جنبه‌ی ملی داشته باشد و مصداق امنیت ملی در نظر گرفته شود، نمی‌توان آن را در چهارچوب این موضوع قرار داد (کوشکی و امینی، ۱۳۹۶: ۱۲۴ و ۱۲۵). بنا بر آنچه گفته آمد، می‌توان نتیجه گرفت که نمی‌توان غیرعلنی کردن دادرسی را به عنوان اولین اقدام برای جلوگیری از افشای هویت شهود دانست، بلکه باید از تدابیر دیگری که در ذیل اشاره خواهد شد، استفاده کرد. در این راستا، ماده‌ی ۳۲ «کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد»^۲، مواد ۲۴ و ۲۵ «کنوانسیون مقابله با جرایم سازمان یافته‌ی فراملی»^۳، بند ۳ و ۴ از بخش «ب» ماده‌ی ۳ و ماده‌ی ۳۷ «کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی برای مبارزه با تروریسم بین‌المللی»^۴، شق «و» از «اصل سوم اصول و دستورالعمل‌های حق دادرسی منصفانه و معاضدت حقوقی در آفریقا»^۵، و فصل اول از بخش دوم «قانون عدالت و ادله‌ی کیفی جوانان بریتانیا»^۶، با تأکید بر لزوم حمایت از شهود، به طور کلی تدابیر و سازکارهای زیر را پیشنهاد می‌نمایند:

- عدم افشای اطلاعات مربوط به هویت و محل سکونت شهود (اخفای هویت شاهد)؛
- اتخاذ تدابیر لازم جهت حفاظت فیزیکی از شهود (اتخاذ تدابیر حفاظتی)؛

1. Second Report on the Situation of Human Rights in Colombia, 1993: 67-68.
2. United Nations Convention against Corruption (2003).
3. United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000).
4. Convention of the Organization of the Islamic Conference on Combating International Terrorism (1999).
5. Principles and Guidelines on the Right to a Fair Trial and Legal Assistance in Africa (2003).
6. UK Youth Justice and Criminal Evidence Act (1999).

- مهیا ساختن امکان ادای شهادت از طریق استفاده از فناوری‌های ارتباطی مانند ویدئو کنفرانس؛
 - بکارگیری وسایلی که از شناسایی فیزیکی شهود جلوگیری می‌کند؛ مانند استفاده از پرده یا هر نوع پوشش دیگر، تغییر چهره‌ی شاهد یا غیرعادی کردن صدای وی؛
 - ضبط صوتی و تصویری اظهارات بیان‌شده توسط شهود در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی و استفاده از آن در جلسه‌ی دادرسی؛
 - استماع اظهارات شهود قبل از برگزاری جلسه‌ی رسمی دادگاه در اتاق قاضی؛
 - محروم کردن یا محدود کردن مردم و رسانه‌ها از حضور در بخشی از دادرسی.
- در این بین، «اخفای هویت شاهد» از رایج‌ترین و کاربردی‌ترین اقدامات و تدابیر اتخاذی در این رابطه محسوب می‌گردد که به دلیل کم در دسر بودن و کم هزینه بودن آن، در رویه‌ی دادگاه‌ها بیشتر شاهد این نوع حمایت هستیم. همچنین «اتخاذ تدابیر حفاظتی»، از دیگر اقداماتی است که در صورت وجود احتمال خطر برای شهود در نتیجه‌ی افشای هویت آنها، از سوی مقام قضایی صورت می‌پذیرد. در ادامه، به بررسی و تبیین این دو سازکار پرداخته می‌شود.

۱-۱. اخفای هویت شاهد

اعتقاد بر این است که عدم افشای هویت شهود به واسطه‌ی گمنام ماندن^۱، بهترین راه حمایت از شهود است (Maffei, 2012: 3). با این حال در نظام بین‌المللی حقوق بشر، رویکرد محتاطانه‌ای در خصوص استفاده از شهود گمنام اتخاذ گردیده است؛ زیرا استفاده از اظهارات آنها در دادگاه به طور معمول، حقوق اساسی متهم از قبیل سؤال متقابل از شهود و یا حق جرح شهود را مخدوش می‌کند و اصل تساوی سلاح‌ها را محدود خواهد ساخت. در این خصوص، رویه‌ی دادگاه اروپایی حقوق بشر نشان می‌دهد که این مرجع، سه مسئله‌ی اصلی در رابطه با استفاده از شهود گمنام را در نظر گرفته است:

۱. شهود گمنام (Anonymous Witnesses) افرادی هستند که هویت واقعی آنها برای رسانه‌ها و متهم و وکیل او فاش نشده است.

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حق متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۳۵ |

نخستین مسئله اینکه متهم باید بتواند از حق داشتن فرصت کافی و مناسب برای به چالش کشیدن و سؤال از شاهد برخوردار شود؛ چه در زمانی که شاهد اظهارات خود را نزد مقامات تحقیق بیان نموده و چه در مرحله‌ی دادرسی در دادگاه (Case of Kovač v. Croatia, 2007: 26). دومین مسئله مرتبط با استفاده از شهود گمنام این است که اگر متهم هنگام دفاع، از هویت شخص شهادت‌دهنده مطلع نباشد، ممکن است توانایی اثبات پیش‌داوری خصمانه‌ی شهود یا غیرقابل اعتماد بودن شهادت آنها را از دست بدهد (Case of Van Mechelen and Others v. The Netherlands, 1997: 59). این یک مسئله‌ی مشکل‌ساز است که تقریباً همیشه هنگام استفاده از شهود گمنام وجود خواهد داشت. مسئله‌ی سوم در مواردی مطرح می‌شود که شاهد شخصاً برای شهادت حضور پیدا نمی‌کند؛ بدین ترتیب، به دادگاه بدوی فرصت داده نمی‌شود که رفتار یک شاهد گمنام را مشاهده کند (Case of Hulki Gunes v. Turkey, 2003: 95). این امر ممکن است با پرسش از شهود در فضایی ویژه که فقط برای قاضی - و در صورت لزوم هیئت منصفه - قابل رؤیت است، قابل جبران باشد.

با این اوصاف، گرچه ممکن است به منظور جلوگیری از ایجاد رعب و وحشت، یا محافظت از جان و حریم خصوصی آنها، بتوان حمایت از شهود را خواستار شد، اما با رویه‌هایی که مقامات قضایی دنبال می‌کنند، معایبی که برای حق دفاع ایجاد می‌شوند باید به اندازه‌ی کافی تعدیل یابند (Case of Doorson v. The Netherlands, 1996: 76). در ارزیابی اینکه آیا حمایت از شهود، نقصانی از این نوع که بر حقوق دفاعی متهم وارد شده است را توجیه می‌کند یا نه، دادگاه اروپایی به عنوان یک نهاد جریان‌ساز در حوزه‌ی حقوق بشر همواره بررسی خواهد کرد که آیا چهار اقدام مهم تعدیل‌کننده، توسط محاکم ملی اعمال شده است یا خیر:

نخست اینکه لزوم عدم شهادت به طرق معمولی، باید با ادله‌ی کافی و مناسب توجیه شود. لذا دادگاه‌های ملی ملزم هستند تحقیقات لازم را به انجام برسانند که آیا واقعاً تهدید صریح و جدی علیه شهود وجود داشته است یا خیر، تا اطمینان حاصل شود که اقدامات حفاظتی فقط در موارد کاملاً ضروری برای تأمین هدف قانونی حمایت، صورت می‌گیرد.

البته باید دانست که تنها اشاره به جدی بودن جرم کافی نیست و باید ارزیابی ویژه‌ای در مورد احتمال انتقام‌جویی انجام شود (*Case of Van Mechelen and Others v. The Netherlands*, 1997: 58-61).

دوم، باید بررسی شود که آیا حقوق دفاعی که به واسطه‌ی شهادت شهود گمنام دچار نقصان شده، به اندازه‌ی کافی جبران شده است یا خیر. به عنوان مثال، آیا دادگاه اطمینان حاصل کرده است که متهم در راستای اجرای حقوق دفاعی خود، فرصت کافی و مناسب برای به چالش کشیدن شهادت شهود گمنام را در اختیار داشته است؟ و یا اینکه آیا بازپرس فرصت داشته است تا اعتبار شهود گمنام را بررسی نماید؟ در دعوی کستوفسکی علیه هلند، اظهارات و شهادت شهود گمنام در غیاب متهم و وکلای وی ارائه شد. اما متهم توانست پرسش‌های کتبی خود را به طور غیرمستقیم از طریق قاضی رسیدگی کننده‌ی پرونده، به یکی از شهود گمنام ارائه دهد. دادگاه اروپایی حقوق بشر، از آنجا که ماهیت و قلمرو سؤالات از شهود به طور قابل ملاحظه‌ای محدود شده است، این موضوع را به عنوان یک توازن ناکافی برای حق به چالش کشاندن شهود تلقی نمود (*Case of Kostovski v. The Netherlands*, 1989: 42).

سوم، باید بررسی گردد که آیا دادگاه ضمن تصمیم‌گیری در مورد نوع و میزان حمایت‌های مقرر شده برای شهود گمنام، محدودیت حقوق دفاعی متهم را به حداقل رسانده است یا خیر؟ شایسته است دادگاه‌ها هنگامی که با مشکل شهود غایب یا گمنام روبرو می‌شوند، ارزیابی کنند که آیا می‌توان اقدامات جایگزین دیگری را اعمال کرد؛ به گونه‌ای که نسبت به پذیرش اظهارات شهود گمنام بعنوان ادله، حقوق دفاعی متهم کمتر دچار محدودیت گردد؟ (*Case of Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom*, 2009: 46).

چهارم و از همه مهم‌تر اینکه باید بررسی شود آیا این محکومیت، فقط بر اساس اظهارات شهود گمنام بوده است یا خیر. لذا شهادت شهود گمنام، نباید تنها دلیل قطعی محکومیت باشد (*Case of Mirilashvili v. Russia*, 2008: 164). این موضوع در درجه‌ای از اهمیت قرار دارد که کمیسیون بین‌آمریکایی حقوق بشر، تصمیم دادگاه قانون اساسی کلمبیا را که

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۳۷ |

با صدور حکم لازم لاجرا، محکومیت‌های مستند به صرف شهادت شهود گمنام را مخالف قانون اساسی اعلام نموده است، بعنوان الگویی مترقی برای کشورهای دیگر در راستای تضمین اصل دادرسی منصفانه معرفی نمود.^۱

گرچه کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، محاکم ملی را از اعتماد به شهود گمنامی که اقدامات ادعایی را ندیده و فقط در مورد وقایع پس از ارتکاب جرم شهادت داده اند، منع نمی‌کند، اما استفاده از اظهارات این قبیل شهود به عنوان مدرک کافی در جهت صدور حکم محکومیت، موضوع متفاوتی است که با تضمین‌های حقوق دفاعی متهم سازگار نیست. در دعوی کواچ علیه کرواسی که مربوط به یک پرونده‌ی کیفری درباره‌ی عمل منافی عفت علیه یک خردسال بود، دادگاه اروپایی دریافت که به جهت آنکه متقاضی از فرصت مناسب و کافی برای اعتراض به اظهارات شاهد که از اهمیت قاطعی برای محکومیت وی برخوردار بود، بهره‌مند نبوده است، وی از حق دادرسی منصفانه محروم شده است (Case of Kovač (v. Croatia, 2007: 26).

استفاده از شهود گمنام در دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق نیز با وجود شرایطی، پذیرفته شده است. این دادگاه در قضیه‌ی تادیچ (Case of Prosecutor v. Dusko Tadic, 1995: 62-66)، پنج شرط را برای صدور جواز استفاده از شهود گمنام ارائه داده است:

- وجود خطر جدی نسبت به امنیت شاهد یا خانواده‌ی وی؛
 - مهم بودن محتوای شهادت برای اثبات اتهام؛
 - فقدان دلیل مبنی بر غیرقابل اعتماد بودن شاهد؛
 - ناکارآمدی یا عدم وجود سازکار مؤثر دیگری برای محافظت از شاهد؛
 - ضروری بودن اقدامات انجام‌شده.
- در مقام تحلیل و ارزیابی شرایط استفاده از شهود گمنام، باید اظهار داشت که ضرورت استماع این نوع شهادت می‌بایست با ادله‌ی کافی و مناسب توجیه شود. لذا لازم است که

1. Second Report on the Situation of Human Rights in Colombia, 1993: 67-68.

دادگاه از وجود تهدید صریح یا خطر جدی علیه شهود اطمینان حاصل کند و ارزیابی ویژه‌ای در مورد احتمال انتقام جویی به انجام برسد. از این رو، بار اثبات ضرورت استفاده از شهود گمنام، بر عهده‌ی دادگاه‌ها است که باید با یک معیار مشخص و ضابطه‌ای مضیق، ثابت نمایند که به هیچ طریق دیگری غیر از گمنام ماندن شاهد، نمی‌توان عدالت را اجرا نمود. در این رابطه، به نظر می‌رسد به دلیل آنکه خطر جانی و حیثیتی و ضرر مالی ممکن است بسته به افراد مختلف، متفاوت باشد، لذا مقامات قضایی جهت تشخیص وجود ضرورت و تناسب در خصوص استفاده از شهود گمنام، باید «معیار شخصی» را مدنظر قرار دهند و به طور کلی ثابت نمایند که در صورت افشای هویت شاهد، خطر جدی و حتمی، شاهد یا خانواده وی را تهدید خواهد کرد.

آنچه در خصوص این موضوع، بسیار مهم می‌باشد آن است که شهادت شهود گمنام نباید مغایر با الزامات دادرسی منصفانه باشد و خدشه‌ای بر حقوق دفاعی متهم وارد نماید. بر این اساس، محکومیت نباید صرفاً یا به حد قاطعی، بر اساس اظهارات شهود گمنام بوده باشد. ضمن اینکه دادگاه باید اطمینان حاصل کند که متهم در راستای اجرای حقوق دفاعی خود، فرصت کافی و مناسب برای طرح سؤال و به چالش کشیدن شهادت شهود گمنام را در اختیار داشته است. در این خصوص، مفاد اظهارات شاهد می‌تواند توسط قاضی به اطلاع متهم یا وکیل او برسد. در مورد حق جرح شاهد نیز می‌توان دادرس را ملزم دانست تا در مواردی که هویت شاهد پنهان است، به صورت ویژه و موشکافانه به بررسی شرایط شاهد پرداخته و نسبت به وجود شرایط لازم در وی یقین حاصل کند. به همین دلیل قضات در هر شرایطی باید از هویت شاهدی که به صورت گمنام شهادت می‌دهد آگاه باشند تا بتوانند رفتار وی را مشاهده کنند و اعتبار شهادت او را ارزیابی نمایند.

بنابراین، شهادت شهودی که اظهارات آنان به صورت مکتوب اخذ شده ولی هویت آنان در تمام مراحل دادرسی بر متهم یا وکیل وی مخفی مانده و امکان پرسش از شهود و به چالش کشیدن شهادت آنان نیز از متهم سلب شده است، نمی‌تواند ارزش اثباتی مشابه با شهادت شهود با هویت معلوم را داشته باشد. اما از آنجا که دادگاه می‌تواند هر دلیلی را که دارای ارزش اثباتی است مورد پذیرش قرار دهد، اظهارات مکتوب شهود گمنام نیز قابلیت

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۳۹ |

پذیرش دارند؛ لیکن ارزش اثباتی آن همسنگ با شهادت شهود نخواهد بود و ارزیابی و میزان ارزش اثباتی آن بر عهده‌ی دادگاه است؛ چراکه حضور شهود در دادگاه و مواجهه با متهم از اصول دادرسی است و فقدان این شرایط موجب تنزل شهادت به عنوان یک ادله‌ی اصلی برای محکومیت متهم خواهد بود. البته این امر مانع از آن نیست که نتوان برای اظهارات چنین شهودی ارزش اثباتی قائل شد؛ بلکه می‌تواند به عنوان قرائن و امارات مورد توجه مرجع قضایی قرار گیرد. به عبارت دیگر، گواهی شهود گمنام موضوعیت نداشته و دادگاه الزامی به پذیرش آن به عنوان دلیل قطعی ندارد و نمی‌تواند به تنهایی مستند حکم محکومیت قرار گیرد و فقط می‌بایست آن را در کنار سایر دلایل که می‌تواند در حصول و تحقق علم قاضی کمک کند، لحاظ نمود.

۱-۲. اتخاذ تدابیر حفاظتی

شهود به علت همکاری با دستگاه عدالت کیفری و تهدید منافع بزهدکاران، ممکن است همواره در معرض تهدیدات شفاهی، ارباب، حمله به قصد آزار بدنی، تخریب اموال شخصی و سایر خطرات جسمی و روانی قرار گیرند و نیازمند حمایت فوق‌العاده دستگاه‌های مربوط باشند. در این راستا، نظام بین‌المللی حقوق بشر به منظور تضمین حقوق اساسی شهود شرکت‌کننده در دادرسی‌های کیفری و تأمین امنیت آنها، برنامه‌ها و اقدامات حفاظتی را در نظر گرفته است. بر این اساس، در مواردی که هویت شاهد برای متهم و سایر افراد شناخته شده است و احتمال آسیب به اموال، تمامیت جسمانی یا معنوی شاهد و خانواده‌ی وی می‌رود، برای تأمین امنیت آنها و جلوگیری از ورود هرگونه آسیب از ناحیه‌ی متهم و اطرافیان او، باید اقدامات لازم جهت محافظت فیزیکی از شهود به عمل آید؛ چراکه اگر انجام یک عمل عدالت‌خواهانه و انسان‌دوستانه بخواید به قیمت صدمه به تمامیت جسمانی اشخاص تمام شود، یقیناً نسبت به انجام آن دچار تردید خواهند شد. لذا باید با اتخاذ تدابیر حفاظت فیزیکی از شهود، این اطمینان را به آنها داد که متهم قادر به ورود هیچ آسیبی نخواهد بود و در امنیت کامل به سر می‌برند. از مهم‌ترین این تدابیر می‌توان به موارد زیر

اشاره نمود (United Nations Office on Drugs and Crime, 2008: 29-30):

- تغییر محل سکونت شاهد به صورت دائم یا موقت و یا اسکان در نزدیکی مراکز پلیس؛
 - استفاده از محافظین پلیس در داخل و خارج از جلسه دادرسی؛
 - گشت‌های منظم پلیس به صورت محسوس یا به نحو نامحسوس از محل کار یا سکونت شهود و مسیر تردد آنها؛
 - نظارت بر محتوای در حال انتقال ارتباطات غیرعمومی در سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی؛
 - نصب تجهیزات حفاظتی در محل کار یا سکونت شهود (مانند دوربین مداربسته، دزدگیر، درهای ضدسرقت، نرده)؛
 - در اختیار قرار دادن تجهیزات تماس سریع با مراجع مربوط؛
 - آموزش تدابیر دفاع شخصی و حفاظت از سلامت جسمی و روانی شهود؛
 - اختصاص افشانه‌های دفاع شخصی برای شهود برابر قوانین و مقررات مربوط.
- در خصوص اتخاذ تدابیر حفاظتی، توجه به چند نکته ضروری است:
- نخست اینکه این موضوع تنها به شهودی که به دادگاه احضار می‌شوند اختصاص ندارد، بلکه می‌تواند شامل اشخاص دیگر (از جمله اعضای خانواده‌ی شاهد) نیز شود که به سبب این احضار، ممکن است خطری جدی متوجه آنها گردد. اما باید توجه داشت از آنجا که برخی از این تدابیر حفاظتی ممکن است با حقوق و آزادی‌ها و حریم خصوصی افراد در تعارض باشد، رضایت کتبی این اشخاص شرط است.
- دوم، از آنجا که در پرتو حمایت از شهود، نظام قضایی به دنبال هدفی است که بهره‌مندی از اطلاعات شاهد را به بهترین نحو به منصفی ظهور رساند، لذا تدابیر و برنامه‌های حفاظت فیزیکی از شهود، قابلیت اجرا برای تمام شهود در معرض خطر تهدید به امنیت جانی، عرضی و مالی را دارند. در واقع، شهودی که به درخواست و به نفع متهم شهادت می‌دهند نیز ممکن است متحمل فشارهایی گردند و یا علیه آنها اقداماتی تلافی‌جویانه صورت گیرد.
- از این رو، اتخاذ تدابیر حفاظتی در خصوص این قشر از شهود نیز باید مدنظر قرار گیرد.
- سوم، به‌رغم اینکه حفاظت از طریق تدابیری مانند گشت‌های منظم پلیس یا نصب تجهیزات حفاظتی در محل کار یا سکونت شهود، می‌تواند حمایت مؤثری از شهود به عمل آورد، اما در عمل، تحقق آن با چالش‌هایی روبرو می‌باشد. در واقع، اتخاذ این شیوه‌ها نیازمند

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۴۱ |

بکارگیری تجهیزات، صرف زمان و هزینه‌های نسبتاً زیاد و نیز استفاده‌ی قابل توجه از امکانات پلیس و دستگاه عدالت کیفری است؛ که با توجه به کمبود نیروی انسانی و امکانات مالی محدود برای تحقق آن، در رویه‌ی دادگاه‌ها -جز در جرایم بسیار مهم و سازمان‌یافته- مشاهده نمی‌شود؛ مگر اینکه خود ذینفع به منظور رسیدن به هدف، با امکانات خصوصی خود به محافظت از شاهد اقدام کند. از این رو باید اذعان نمود که سازکار و نحوه‌ی اعمال هر یک از این اقدامات، با توجه به ماهیت جرم ارتكابی و میزان تهدید و خطری که امنیت شهود را تحت الشعاع قرار داده است، تعیین می‌گردد. بر این اساس، در جرایم بسیار مهم و سازمان‌یافته یا جرایمی که به صورت مشارکتی یا توسط گروه‌های بزهدیدگی اتفاق می‌افتند، ضرورت استفاده از این تدابیر بیشتر احساس می‌شود و چه بسا ممکن است برای اطمینان از کارآمدی و حصول نتیجه‌ی مدنظر، تلفیقی از آنها بکار گرفته شود.

در هر حال آنچه در این خصوص اهمیت دارد این است که تا زمانی که هر یک از این سازکارها و اقدامات حمایتی قابل اعمال باشد، دادگاه نباید حقوق متهم مبنی بر دادرسی منصفانه را نادیده بگیرد و متوسّل به غیرعلنی کردن جلسات دادرسی شود، بلکه محدودیت در برگزاری علنی جلسات دادرسی باید به عنوان آخرین سازکار در زمینه‌ی حمایت از شهود در نظر گرفته شود.

۲. حمایت از بزهدیدگان

اگرچه تا مدت‌ها جایگاه واقعی بزهدیده و حقّ او در فرآیند کیفری در حاشیه نگاه داشته شده بود، اکنون ظهور جنبش‌های بزهدیده‌شناسی در دهه‌های اخیر و تأثیرگذاری آنان در کاهش جرایم موجب شد که جرم‌شناسان به چشم‌اندازی جدید با عنوان «حمایت از بزهدیدگان» توجه کنند (اختری و مؤذن‌زادگان، ۱۳۹۸: ۴۲). در خصوص مفهوم «بزهدیده» در نظام بین‌المللی حقوق بشر، شاید بتوان تعریف ارائه‌شده از سوی «اعلامیه‌ی اصول اساسی

عدالت برای بزه‌دیدگان جرم و سوءاستفاده از قدرت^۱ را به عنوان جامع‌ترین تعریف در نظر گرفت. مواد ۱ و ۲ این اعلامیه، بزه‌دیدگان را چنین تعریف کرده است:

«۱- بزه‌دیدگان به افرادی اطلاق می‌شود که به طور فردی یا دسته‌جمعی، از طریق فعل یا ترک فعل ناشی از نقض قوانین کیفری، متحمل خسارت از جمله صدمات جسمی یا روانی، رنج عاطفی، ضرر اقتصادی یا آسیب اساسی به حقوق اساسی خود شده‌اند.

۲- ممکن است شخصی بدون توجه به اینکه مرتکب جرم، شناسایی، تعقیب یا محکوم شده باشد و صرف نظر از روابط خانوادگی او با مرتکب جرم، بزه‌دیده تلقی شود. اصطلاح بزه‌دیده همچنین در صورت لزوم، شامل خانواده یا بستگان نزدیک وی یا افرادی بوده که در اثر مداخله برای کمک به بزه‌دیدگان در معرض خطر یا برای جلوگیری از قربانی شدن آنها، آسیب دیده‌اند».

آنچه در این تعریف حائز اهمیت است این است که تعریف مذکور، شامل بزه‌دیدگان مستقیم جرم و همچنین اشخاص ذی‌نفع، اعضای خانواده و حتی افرادی که در راه کمک به بزه‌دیدگان متحمل خسارت شده‌اند نیز می‌شود (والین، ۱۳۸۵: ۳۶).

یکی از پیامدهای مهم بزه‌دیدگی، پیدایش احساس ناامنی در وجود بزه‌دیدگان است (رضوی‌فرد و دیرباز، ۱۳۹۲: ۸۸). ماهیت برخی از جرایم به گونه‌ای است که ممکن است حتی شخص بزه‌دیده را نیز در دیده‌ی عموم مردم بی‌آبرو کند و یا جان آنها را به خطر بیندازد. بنابراین، رسیدگی به چنین جرایمی در دادگاه، به دلیل ارتباط مستقیم با مسائل مربوط به حیثیت و امنیت بزه‌دیدگان، از حساسیت زیادی برخوردار است. از این رو، حمایت و حفاظت از بزه‌دیدگان را می‌توان در قالب دو مبحث بررسی نمود: ۱- حفاظت از حیثیت بزه‌دیدگان؛ ۲- حفاظت از امنیت آنها.

1. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (1985).

۲-۱. حفاظت از حیثیت بزهدیدگان

در بسیاری از موارد، جزئیات پرونده ممکن است به قدری ناشایست باشد که منجر به آسیب رساندن به اخلاق عمومی گردد یا حریم خصوصی و حیثیت بزهدیده را به خطر بیندازد. بنابراین، در پرونده‌هایی که مستلزم توصیف و اثبات امور جنسی بوده و یا در مواردی که شهادت دادن در موضوعات مربوط به سوءاستفاده‌ی جنسی ضرورت دارد، قاضی ممکن است دادگاه را به صورت غیرعلنی برگزار نماید تا تحقیر مداوم بزهدیدگان را کاهش دهد و مشاهده‌ی موضوعات زشت و توهین‌آمیز را به حداقل برساند. زیرا علنی بودن جریان رسیدگی در این گونه موارد به سبب بیان جزئیات ارتکاب آن در دادگاه، موجب افشا و آشکار شدن این قبیل جرایم و ترویج فحشا می‌گردد. بنابراین، نه تنها سبب از بین رفتن حیثیت بزهدیدگان و سرشکستگی بستگان و دوستان آنان است،^۱ بلکه باعث آزرده‌گی خاطر عمومی و خدشه به حرمت اجتماع و عصمت همگانی می‌شود. در نتیجه، هم مردم و هم بزهدیدگان این قبیل جرایم، متضرر خواهند شد.^۲ بر این اساس است که برگزاری علنی چنین دادرسی‌هایی، بی‌شک با اصول اخلاقی منافات دارد و بدیهی است که در این صورت، دادگاه حق و تکلیف خواهد داشت که این گونه دادرسی‌ها را پشت درهای بسته انجام دهد. به عنوان مثال، در محاکمه برای تولید و توزیع پورنوگرافی - بویژه پورنوگرافی کودکان^۳ - دادگاه به احتمال زیاد برای رسیدگی به این قبیل جرایم که مستلزم بحث در مورد افراد درگیر با موضوع و یا نمایش خود پورنوگرافی است، جلسات رسیدگی را غیرعلنی و بدون حضور مردم و رسانه‌ها برگزار می‌کند.^۴ این قبیل موضوعات که مربوط به جرایم جنسی است، در اسناد بین‌المللی مانند بند ۱ ماده‌ی ۱۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر معمولاً تحت عنوان حمایت از «منافع اخلاق» قرار گرفته

۱. این گونه موارد غالباً به عنوان «آسیب ثانویه‌ی بزهدیدگی» توصیف می‌شود: (Lepofsky, 1995: 353).

۲. در اکثر کشورهایی که اطلاعات در مورد تجاوز جنسی در دسترس است، کمتر از ۴۰٪ از بزهدیدگان، جرم ارتكابی را گزارش می‌دهند. نک: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/rape-statistics-by-country>

3. Child Pornography.

4. See: Streicker, Sherilyn, Criminal Trial Publicity, at: <https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/criminal-trial-publicity>.

(Pejic and Lesnie, 2000: 13) و یکی از استثنائات موجّه علنی بودن دادرسی‌ها در نظام بین‌المللی حقوق بشر محسوب می‌گردد.

در این بین، یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی که محدود کردن دادرسی علنی توسط «منافع اخلاق» با آن مواجه است، گستره‌ی اخلاقیات می‌باشد که در برخی از جوامع علاوه بر تکثر، دارای ابهام و کلیت نیز است. در نظام بین‌المللی حقوق بشر در خصوص مفهوم اخلاق، سازکاری تعیین نشده و تفسیر این واژه، بر عهده‌ی مقامات قضایی ملی قرار داده شده است. بدین ترتیب، از آنجا که اخلاق عمومی علاوه بر بی‌شماری مصادیق، از گونه‌ای ابهام مفهومی نیز برخوردار است که در عمل زمینه‌ساز برداشت‌های متفاوت و بعضاً بسیار موسّع خواهد شد، لذا واگذاری تشخیص مصادیق اخلاق به دولت‌ها ممکن است منجر به سوءاستفاده‌های احتمالی مقامات داخلی از این اختیار شود؛ به گونه‌ای که بسیاری از محاکمات کیفری را می‌توانند به واسطه‌ی «حمایت از منافع اخلاق»، غیرعلنی برگزار نمایند. بنابراین، مهم‌ترین ضعف در نظام بین‌المللی حقوق بشر در مسئله‌ی رسیدگی به تعارض منافع اخلاق با حقّ متهم بر دادرسی علنی را باید در عدم ارائه‌ی تعریف از اخلاق و واگذاری تبیین مفهوم و تعیین مصادیق آن به دولت‌ها جست‌وجو کرد. این کاستی، در وهله‌ی نخست باید در اسناد حقوق بشری پیش‌بینی و مرتفع می‌شد که این مهم هیچ‌گاه تحقق نیافت. در وهله‌ی بعد و در طول سال‌ها رسیدگی به مسئله‌ی تعارض، لازم بود مراجع قضایی حقوق بشری به عنوان بازوی اجرایی این اسناد، در این خصوص ابتکارعمل را به دست بگیرند و تبیین و تعریفی از اخلاق ارائه دهند؛ لیکن تا زمان حاضر هیچ اقدامی در این راستا صورت نگرفته است. با این حال، به دلیل اینکه علنی بودن رسیدگی یکی از اصول مسلّم نظام دادرسی کیفری است، لذا دادگاه‌ها هرگز نباید بدون اینکه سازکاری را در نظر بگیرند، اصل علنی بودن دادرسی را فدای منافع اخلاق نمایند. بر همین اساس، در صورت ارائه‌ی ادله‌ی خاص مبنی بر ورود آسیب قطعی به منافع اخلاق از طریق برگزاری علنی دادرسی، احراز این موضوع از سوی محاکم ضروری می‌باشد. در این خصوص، دادگاه‌ها می‌توانند به جای محرومیت هدفمند و قطعی شهروندان از حضور در کل جلسات دادرسی، تنها آن جلسه‌ای را که شامل این محدودیت می‌باشد غیرعلنی برگزار نمایند. همچنین در مواردی که ضرورت

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۴۵ |

این امر احراز نگردد، می‌توانند تدابیر لازم و اقدامات دیگری جهت حفاظت از حیثیت بزهدیدگان را اجرایی نمایند. یکی از این اقدامات، استفاده از سیستم ویدئوکنفرانس است. در این رابطه، بزهدیدگان آسیب‌پذیر از جمله کودکان و قربانیان تجاوز جنسی که برای بیان اظهارات خود از ویدئوکنفرانس استفاده می‌کنند، مجبور نیستند به اتاق دادگاه بروند و می‌توانند هنگام نطق، در مکانی امن و دور از دسترس حضور داشته باشند؛ به طوری که فقط آنها بتوانند فضای دادگاه را مشاهده کنند و در مقابل، متهم و افراد حاضر در دادگاه قادر به دیدن تصویر شخص بزهدیده نباشند و تنها صدای وی در دادگاه پخش گردد. لذا اتاق ویدئوکنفرانس جدا از سالن دادگاه است، اما با استفاده از تجهیزات الکترونیکی به دادگاه متصل خواهد بود. آنچه در این خصوص حائز اهمیت می‌باشد این است که زمانی که بزهدیده در اتاق ویدئوکنفرانس مشغول بیان اظهارات خود است، دسترسی به آن اتاق باید بسیار محدود شود و فقط کارکنان دادگاه و شخصی که محافظت از بزهدیده را بر عهده دارد، حق ورود به اتاق و خروج از آن را داشته باشند. بنابراین حتی متهم نیز نمی‌تواند به این اتاق دسترسی داشته باشد (New South Wales Department of Justice, 2012: 11-12).

۲-۲. حفاظت از امنیت بزهدیدگان

در برخی از جرایم سازمان‌یافته و یا جرایم تروریستی که با شرکت جمع کثیری از مجرمان حرفه‌ای و تروریست‌های بین‌المللی ارتکاب یافته‌اند، بزهدیده می‌تواند برای شناسایی مجرمان با دادگاه همکاری نماید و بدین ترتیب در جایگاه شهود حضور یابد و علیه عاملان اصلی جنایت ارتکابی که همچنان تحت تعقیب هستند، شهادت دهد. از این رو، جلسات دادرسی در دادگاه، بهترین فرصت برای گروه بزهدیدگان یا دوستان و آشنایان آنهاست که با شناسایی بزهدیدگان و اطلاع از هویت آنها، در مقام انتقام برآیند. بدیهی است چنین اقدامی، خطرهای جدی برای بزهدیدگان و یا خانواده و نزدیکان آنها به دنبال خواهد داشت و امنیت جانی و مالی آنها را به مخاطره خواهد انداخت و توانایی بزهدیدگان در شناسایی و شهادت دادن علیه عاملان و همچنین کمک به منظور محکومیت متهمان را تحت‌الشعاع قرار خواهد داد. بر این اساس، از آنجا که این موضوع از اهمیت بالایی برخوردار بوده و مورد توجه

رسانه‌ها است، لذا علنی بودن دادرسی می‌تواند امنیت بزه‌دیدگان را به خطر بیندازد (New South Wales Department of Justice, 2012: 10). از این رو، تأمین امنیت بزه‌دیدگان اقدامات تروریستی و خانواده‌های آنها در برابر ارباب و تهدیدها که در زمره‌ی حمایت‌های واکنشی - با هدف جلوگیری از تکرار بزه‌دیدگی - می‌گنجد، موضوعی کاربردی است که دستگاه قضایی در حین رسیدگی کیفری، با آن روبرو است.

با مطالعه‌ی اسناد حقوق بشری و رویه‌ی نهادهای اجرایی آن، مشخص می‌گردد که در نظام بین‌المللی حقوق بشر با وجود شرایطی خاص، ممکن است حمایت از بزه‌دیدگان در چهارچوب «منافع عدالت» قرار گیرد و یکی از مصادیق برگزاری غیرعلنی دادرسی‌ها قلمداد شود.^۱ در این راستا، به‌رغم اینکه کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر در بند ۵ ماده‌ی ۸، تنها به بیان یک دلیل کلی برای جواز محدودیت دادرسی علنی اکتفا کرده است و آن اینکه «برای حفظ مصلحت و منافع عدالت ضروری باشد»، اما شاید بتوان با کمی اغماض پذیرفت که این دلیل کلی، در تفسیر و اجرا می‌تواند بر مصادیق گوناگونی صدق نماید و در عمل به سایر دلایل از جمله حمایت از بزه‌دیدگان نیز تعمیم یابد. در این رابطه، کمیسیون بین‌آمریکایی حقوق بشر در دو گزارش مجزا، حمایت از بزه‌دیدگان را شرط لازم جهت اجرای صحیح عدالت دانسته و از دادگاه‌های ملی خواسته است تا برای محافظت از بزه‌دیدگان که ممکن است در نتیجه‌ی شرکت در دادرسی‌های کیفری در معرض خطر باشند، گام بردارند و با اتخاذ تدابیر و اقدامات محافظتی، اصل حمایت از حقوق و مطالبات بزه‌دیدگان را مدنظر قرار دهند.^۲ بر این اساس، می‌توان پذیرفت که از نظر نظام آمریکایی حقوق بشر، در صورتی که در پرونده‌ای حمایت و حفاظت از بزه‌دیدگان به درجه‌ای از اهمیت برسد که برای حفظ مصلحت عدالت ضروری باشد، می‌توان تمام یا قسمتی از

۱. در خصوص مصادیق استثنا و محدودیت‌های قانونی اصل علنی بودن دادرسی؛ نگاه کنید به: راسته، مرتضی؛ مؤذن‌زادگان، حسنعلی و دولتخواه پاشاکی، پیمان (۱۴۰۱)، «مطالعه‌ی تطبیقی استثنائات حضور افراد در جلسه دادرسی کیفری؛ نظام بین‌المللی حقوق بشر و نظام کیفری ایران»، *مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی*، دوره‌ی ۵۲، شماره‌ی ۲.

2. Second Report on the Situation of Human Rights in Peru, 2000: 103, 104 and 110; Third Report on the Situation of Human Rights in Colombia, 1999: 121-124.

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۴۷ |

جلسه‌ی دادرسی را به صورت غیرعلنی برگزار نمود. رویه‌ی دادگاه اروپایی حقوق بشر حاکی از آن است که این دادگاه به عنوان یگانه مرجع تفسیر مفاد کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، موضوع «منافع عدالت» مندرج در بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون را بیشتر در چهارچوب حفظ امنیت دادگاه و کنشگران فرایند دادرسی - که بزهدیدگان نیز جزئی از آن محسوب می‌شوند- بررسی نموده است (Case of Chaushev and Others v. Russia, 2016: 24). علاوه بر کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی نیز در بند ۱ ماده‌ی ۱۴، رعایت منافع عدالت و اجرای صحیح آن را از استثنائات دادرسی علنی معرفی کرده است.

در این راستا باید خاطر نشان کرد که تفسیرپذیری موضوع «منافع عدالت» که همانند «منافع اخلاق» از گونه‌ای ابهام مفهومی برخوردار است، سبب گسترش قلمرو قانون و تعرض به حقوق متهم شده و دستاویزی برای غیرعلنی نمودن دادرسی از سوی قاضی قرار خواهد گرفت و بدین ترتیب می‌تواند اصل دادرسی علنی را با مانعی جدی مواجه سازد. این مسئله انتقادی است که به نظام بین‌المللی حقوق بشر وارد می‌باشد. بنابراین، به نظر می‌رسد لازم است در اسناد حقوق بشری یا از طریق مراجع نظارتی و قضایی مرتبط با آنها که صلاحیت تفسیر حقوق مندرج در این اسناد را دارند، مصادیق این موضوع به طور دقیق تعیین گردد و در واقع، در احصای موضوعات مربوط به «منافع عدالت»، از شیوه‌ی تصریح به مصادیق تبعیت شود تا با تأمین شفافیت حداکثری قانون، تاب تفسیرپذیری و توسعه‌ی عملی مصادیق را کاهش دهد. در چنین شرایطی، قضات دادگاه‌ها نباید دامنه‌ی مفهوم «منافع عدالت» را به گونه‌ای تفسیر کنند که حقّ دادرسی علنی به طور کل به خطر بیفتد. لذا کلیه‌ی قیود و شروط مربوط به ایجاد محدودیت، دقیقاً باید به نفع اصل علنی بودن دادرسی تفسیر شوند. از طرفی نیز، دستور برگزاری جلسات غیرعلنی باید با سختگیری صادر شود؛ به طوری که برای تأمین منافع عدالت و اجرای صحیح آن، چاره‌ای جز اعمال برگزاری غیرعلنی دادرسی وجود نداشته باشد. همچنین در صورتی که بتوان با غیرعلنی کردن قسمتی از روند رسیدگی، به اهداف مدنظر نائل شد، فقط باید همان قسمت از جلسات، غیرعلنی برگزار شود. بدین ترتیب، باید عنصر «ضرورت» و اصل «تناسب» را بعنوان مبنا و نقطه‌ی شروع اعمال چنین محدودیتی

در مورد ماهیت علنی بودن دادرسی مدنظر قرار داد. با توجه به این موضوع، ضروری است که هیچ محدودیتی به روش خودسرانه در برگزاری علنی محاکمات اعمال نگردد. بنابراین، بار اثبات ضرورت اعمال محدودیت در راستای «منافع عدالت»، بر عهده‌ی دادگاه‌ها می‌باشد که باید با یک معیار مشخص و ضابطه‌ای مضیق، ثابت نمایند که به هیچ طریق دیگری غیر از برگزاری غیرعلنی دادرسی، نمی‌توان عدالت را اجرا نمود. از این رو، صرف دلایل غیرمنطقی و گمانه‌زنی‌های بی‌اساس نمی‌تواند کافی و قابل توجیه باشد. در این رابطه، دادگاه اروپایی حقوق بشر در یکی از جدیدترین پرونده‌های تحت رسیدگی خود اعلام نمود که صرف این احتمال که ممکن است برخی از اعضای یک گروه مسلح غیرقانونی و باند سازمان‌یافته، دستگیر نشده باشند، نمی‌تواند محرومیت مردم از حضور در تمامی جلسات دادرسی را به بهانه‌ی حفظ امنیت بزه‌دیدگان، توجیه نماید. در این پرونده، متقاعدکننده‌ترین بخش از استدلال قضات استراسبورگ این است که: «نخست، به طور دقیق مشخص نیست کدام یک از اعضای این گروه هنوز آزاد هستند؛ لذا هر اظهارنظری در این خصوص، فقط یک گمانه‌زنی غیرمنطقی محسوب می‌شود. دوم اینکه حتی با فرض وجود چنین مواردی، دادگاه ملی به هیچ مؤلفه‌ی عملی و واقعی که بتواند ثابت نماید وجود آن اعضا می‌تواند یک خطر واقعی برای بزه‌دیدگان محسوب شود، استناد نکرده است» (Case of Kartoyev and Others v. Russia, 2021: 60-61).

دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، اقدامات حمایتی و حفاظتی در این خصوص را با توجه به هدف اصلی آنها، در سه دسته‌ی کلی تقسیم‌بندی کرده است: الف) اقداماتی در جهت کاهش ترس، از طریق اجتناب از رویارویی بزه‌دیده با متهم؛ ب) اقداماتی در جهت دشوار یا غیرممکن کردن ردیابی هویت بزه‌دیده برای متهم یا گروه جنایتکار سازمان‌یافته؛ پ) اقداماتی در جهت محدود کردن مواجهه بزه‌دیده با مردم. مصادیقی از این اقدامات را می‌توان در چند مورد زیر بازشناخت (United Nations Office on Drugs and Crime, 2011: 55):

– استفاده از اظهارات پیش از دادرسی (اعم از اظهارات صوتی یا تصویری، مکتوب یا ضبط‌شده) بعنوان جایگزینی برای استماع اظهارات در دادگاه؛

- خارج کردن متهم از دادگاه در زمان استماع اظهارات بزهدیده؛
 - استماع اظهارات بزهدیده از طریق سیستم‌های الکترونیکی صوتی و تصویری، مانند ویدئو کنفرانس؛
 - بیان اظهارات به شکل محافظت‌شده با استفاده از یک حاجب مانند دیوار، پرده یا آینه‌ی دو طرفه؛
 - بیان اظهارات به صورت ناشناس؛
 - تغییر محل دادگاه یا تاریخ دادرسی؛
 - حضور یک شخص بعنوان محافظ بزهدیده؛
 - برگزاری غیرعلنی قسمتی از جلسه‌ی دادرسی.
- بنابراین، همانطور که ملاحظه می‌گردد، محدودیت در برگزاری علنی محاکمات باید به عنوان آخرین اقدام در زمینه حمایت از بزهدیدگان در نظر گرفته شود. البته باید توجه داشت که در مواردی که سابقه‌ی تهدید بزهدیدگان توسط اشخاص خاصی وجود دارد، حکم محرومیتی که تنها محدود به این اشخاص تهدیدکننده باشد، به منزله‌ی نقض حقّ متهم بر دادرسی علنی نیست. از این رو، هنگامی که ممنوعیت عام برای شرکت در جلسه‌ی رسیدگی وجود ندارد و فقط به افراد یا گروه‌های خاصی اجازه‌ی ورود به دادگاه داده نمی‌شود، دادرسی همچنان علنی محسوب می‌گردد.

۳. حقّ متهم بر علنی بودن دادرسی^۱

همان‌گونه که گذشت، هنگامی که دو اصل اساسی دادرسی کیفری یعنی حقوق متهم (علنی بودن دادرسی) و منافع شاهد و بزهدیده (حفاظت از حیثیت و امنیت) در تقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند، جهت ایجاد توازن میان این دو موضوع، لازم است ابتدا هرگونه مداخله‌ای در حقوق متهم، مبنای صریح قانونی داشته باشد و از چارچوب قانون خارج نگردد؛ دوم،

۱. برای مطالعه‌ی بیشتر در خصوص ساختار اصل علنی بودن دادرسی؛ نگاه کنید به: راسته، مرتضی؛ عبدالعلی توجهی ۱ و مژگان نعمتی (۱۴۰۱)، «همسنجی مؤلفه‌های دادرسی علنی در نظام بین‌المللی حقوق بشر و نظام دادرسی کیفری پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۲۰. ایران»

این مداخله به حد ضرورت و تنها در جهت تضمین عدالت و تأمین مصالح موردنظر صورت پذیرد. با این حال، حتی در مواردی که با تجویز قانون، به واسطه‌ی حمایت از شهود و بزه‌دیدگان و در قالب «منافع عدالت»، امکان محدود کردن حق دادرسی علنی و ممانعت از حضور مردم و رسانه‌ها وجود داشته باشد، متهم یا وکیل وی حق حضور در جلسه‌ی دادگاهی را که در حال رسیدگی به اتهام اوست دارد (Robinson, 2009: 85). همچنین با توجه به اینکه در نظام بین‌المللی حقوق بشر هدف از تفکیک بین دادرسی و صدور حکم، به حداقل رساندن دادرسی‌های غیرعلنی و تأکید بر علنی بودن نتیجه‌ی آن است، لذا حتی در صورت برگزاری غیرعلنی دادرسی، تصمیمات دادگاه شامل یافته‌های اساسی، شواهد و استدلال‌های قانونی -چه به صورت شفاهی و چه به صورت کتبی صادر شده باشد- باید علنی باشد؛ زیرا این تصمیمات منعکس‌کننده‌ی شیوه‌ی قضاوت دادرس است و باید در دسترس عموم و رسانه‌ها قرار گیرد. در واقع، علنی بودن دادرسی صرفاً وسیله‌ای برای حمایت از حقوق شخصی متهم نیست، بلکه وسیله‌ای برای تضمین کنترل دموکراتیک اجرای عدالت و مشروعیت بخشیدن به رسیدگی‌های قضایی محسوب می‌شود (Hall-Coates, 2015: 108). بر این اساس، زمانی که احکام و دلایل آرای صادره برای طرفین، رسانه‌ها و عموم افراد جامعه علنی باشد، مردم می‌توانند آنچه را که به نام عدالت اجرا می‌شود دنبال کنند و مورد ارزیابی و نقد قرار دهند و بدین ترتیب، پاسخگویی دستگاه قضایی تقویت خواهد شد. از این روست که گفته شده: «نظام دادرسی باید علنی باشد تا نشان بدهد که خود فاسد نیست، خوب عمل می‌کند و همین‌طور با نقض قوانین و فساد، به درستی مبارزه می‌نماید» (Dadwal, 2019: 902).

با بررسی اسناد حقوق بشری مشخص می‌شود که دیدگاه این اسناد در خصوص گستره‌ی اعلان و انتشار علنی حکم، یکسان نیست و به نوعی هر یک، مواضع متفاوتی اتخاذ نموده‌اند. درحالی‌که بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، بدون پذیرش هیچ نوع استثنا و محدودیتی، بر لزوم اعلان علنی حکم حتی در صورت علنی نبودن جلسه‌ی رسیدگی تأکید کرده است، بند ۱ ماده‌ی ۱۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ضمن الزام به علنی بودن حکم، اقتضای مصلحت نوجوانان، دعاوی خانوادگی و حضانت اطفال را از این مقرر مستثنا

کرده است. برخلاف اسناد مزبور، در کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر هیچ سخنی از لزوم اعلام علنی حکم به میان نیامده است. با این حال، دادگاه بین‌آمریکایی حقوق بشر بعنوان بازوی اجرایی این کنوانسیون، در یکی از پرونده‌های تحت‌رسیدگی خود، این موضوع را جزء جدایی‌ناپذیر از دادرسی منصفانه دانسته و متذکر گردید که عدم صدور یا انتشار علنی حکم، موجب نقض حقوق مندرج در ماده‌ی ۸ کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر خواهد شد (Case of Asto and Rojas v. Peru, 2005: 155). دادگاه اروپایی نیز در راستای تحقق دادرسی منصفانه، با پیروی از حکم بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر اعلام نمود که ماهیت نظام عدالت علنی، دو جنبه را دربر می‌گیرد: «علنی بودن جلسات دادرسی» و «علنی بودن احکام» (Case of Tierce and Others v. San Marino, 2000: 93)؛ که به عنوان دو عنصر جدانشدنی در جهت شفافیت دادرسی شناخته می‌شوند. همچنین بر اساس شق «ی» از اصل سوم اصول و دستورالعمل‌های حقّ دادرسی منصفانه و معاضدت حقوقی در آفریقا، هر حکمی که در دادرسی صادر شود، در هر حال باید به صورت علنی اعلام گردد. در این زمینه، کمیته‌ی حقوق بشر در تفسیر عمومی شماره‌ی ۳۲ خود اعلام نموده است که احکام دادرسی‌های کیفری باید منتشر و در دسترس همه در سراسر کشور متعاهد قرار گیرد. حتی در مواردی که عموم مردم از حضور در جلسه‌ی دادرسی محروم شده باشند و تمام یا بخشی از محاکمه به صورت غیرعلنی برگزار شود، اصل علنی بودن نسبت به صدور حکم، در تمام دادگاه‌ها لازم‌الاتباع است و حکم صادره باید به صورت علنی اعلام شود (General Comment No.32, 2007: 29). البته این کمیته در راستای اعمال قیود مندرج در بند ۱ ماده‌ی ۱۴ میثاق، صدور علنی حکم و اعلان و انتشار آن را دارای محدودیت دانسته است. با این حال، حتی در چنین پرونده‌هایی نیز طرفین دادرسی باید از محتوای حکم به طور کامل آگاه شوند و نسخه‌ای از آن، در اختیار آنها قرار داده شود (Robinson, 2009: 107).

در خصوص علنی بودن احکام صادره، توجه به چند نکته ضروری است:

نخست اینکه به عنوان قاعده‌ای کلی، یک حکم زمانی علنی محسوب می‌شود که یا در جلسه‌ی دادگاهی که برای عموم آزاد است به صورت شفاهی اعلان و قرائت شود، یا پس از صدور فوراً به صورت کتبی منتشر گردد و در دسترس عموم قرار گیرد و یا با ترکیبی از

این دو روش، علنی شده باشد (Case of Sutter v. Switzerland, 1984: 34). بر این اساس، معیار علنی محسوب شدن حکم، قابلیت دسترسی حکم برای عموم مردم است و دادگاه‌ها الزامی به قرائت کامل متن حکم خود در جلسه‌ی علنی ندارند؛ زیرا انتشار آن به صورت کتبی کافی است. یکی از مؤثرترین روش‌های انتشار احکام صادره، بارگذاری متن کامل دادنامه با زبانی قابل فهم در وبسایت دادگاه مربوط است. در همین راستا، وبسایت دادگاه اروپایی حقوق بشر^۱ و وبسایت دادگاه بین‌آمریکایی حقوق بشر^۲ که دارای محتوایی بسیار غنی و پربار هستند، احکام صادره از سوی این مراجع را در دسترس عموم مردم قرار داده‌اند.

دوم اینکه باید بین «برگزاری غیرعلنی جلسات دادرسی با استناد به محدودیت‌های منطقی و استثنائات مندرج در قانون» و «برگزاری غیرعلنی جلسات دادرسی به صورت غیرموجه و غیرقانونی»، قائل به تفکیک شد. بدین معنی که اگر جلسه‌ی دادگاه به دلایل منطقی و استثنائات مندرج در قانون به صورت غیرعلنی برگزار شود اما صدور حکم به طور علنی صادر گردد، اتهام رفتار نامناسب توسط دادگاه و نقض دادرسی منصفانه از سوی آن، منتفی است؛ زیرا عموم مردم برای اطمینان از عادلانه بودن دادرسی و تصمیم‌گیری مطابق قانون، نیازی به دانستن هویت طرفین یا شهود ندارند و مهم آن است که غیرعلنی بودن جلسات دادرسی کاملاً منطبق بر قانون و بر اساس آن صورت گرفته باشد و صدور حکم و اعلان آن در هر صورت علنی باشد (Cooper, 2019: 715).

سوم، اگر برگزاری علنی جلسه‌ی دادرسی با محدودیت‌های غیراصولی مواجه گردد و محرومیت عموم مردم از شرکت در دادگاه به صورت کاملاً غیرقانونی اعمال شود، حتی علنی بودن صدور حکم و انتشار عمومی آن نیز نمی‌تواند رفتار نامناسب از سوی دادگاه و نقض دادرسی منصفانه به واسطه‌ی محرمانه بودن غیرقانونی جلسه‌ی رسیدگی را توجیه نماید. در همین راستا، تأثیرگذارترین تصمیم دادگاه اروپایی حقوق بشر را در قضیه‌ی آرتموف می‌توان یافت. دادگاه اروپایی در رابطه با استدلال دولت روسیه مبنی بر اینکه اعلان علنی

1. <https://hudoc.echr.coe.int>

2. <https://corteidh.or.cr>

تقابل سازگار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۵۳ |

حکم در این پرونده، نقض علنی بودن مرحله‌ی رسیدگی را جبران کرده است، یادآور می‌شود که «حقّ برخورداری از دادرسی علنی» و «حقّ علنی بودن حکم»، دو حقوق جداگانه طبق ماده‌ی ۶ کنوانسیون اروپایی است؛ به طوری که در فرایند دادرسی اگر یکی از این حقوق نقض نشده باشد، به خودی خود به این معنا نیست که آن دیگری نیز نمی‌تواند نقض شود. بر همین اساس، صدور یا انتشار علنی حکم، نمی‌تواند از تضييع حقی که از برگزاری غیرعلنی جلسات دادرسی ناشی شده است جلوگیری کند و آن را جبران نماید. با توجه به این ملاحظات، دادگاه اروپایی نتیجه می‌گیرد که به دلیل عدم رسیدگی علنی به پرونده‌ی متقاضی، نقض بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون صورت گرفته است (Case of Artemov v. Russia, 2014: 109-110).

چهارم، از آنجا که امکان دسترسی عمومی به آرای دادگاه‌ها سبب می‌گردد که از یک سو، قضات در قبال تصمیمات خود پاسخگو باشند و از سوی دیگر، مردم را قادر می‌سازد تا از نحوه‌ی برخورد دادگاه‌ها با موارد مختلف و اصول استفاده‌شده در تصمیم‌گیری، آگاهی کامل حاصل نمایند (Grozev and Others, 2009: 44)، مرجع رسیدگی نمی‌تواند در تصمیم خود فقط به اعلام محکومیت یا برائت یا سایر تصمیم‌ها بسنده نماید، بلکه در هر مورد باید به طور مستدل و با استناد به مواد قانونی و اصول کلی حقوق رأی صادر کرده و رأی خود را توجیه نماید (مهرا و قلی‌پور، ۱۴۰۰: ۸۱). از این رو، مستدل و مستند بودن اقدامات دادگاه‌ها و الزام محاکم به شرح دلایل تصمیم‌های اتخاذی و توضیح احکام صادره، لازمه‌ی اصلی علنی بودن حکم و ضامن تحقق اصل علنی بودن دادرسی‌ها محسوب می‌شود. از نظر کمیته‌ی حقوق بشر، حق داشتن یک حکم مستدل و منطقی، ذاتی حق دادرسی منصفانه است (Case of Francis v. Jamaica, 1993: 12.1). دادگاه اروپایی حقوق بشر نیز در دعوای بیریوکوف علیه روسیه اظهار داشت که به دلیل غیرقابل دسترسی بودن دلایل و مستندات که باعث درک عموم مردم در خصوص رد ادعاهای متقاضی می‌شود؛ و نظر به اینکه دولت روسیه نتوانسته است مؤلفه‌های موردنیاز علنی بودن احکام را رعایت کند، بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون نقض گردیده است (Case of Biryukov v. Russia, 2008: 45-46). همچنین دادگاه بین‌آمریکایی حقوق بشر در یکی از رسیدگی‌های

خود متذکر شد که این عناصر خاص، بعنوان بخش جدایی ناپذیر از حقوق محاکمه‌ی منصفانه و حمایت قضایی، از اهمیت فراوانی برخوردار اند (The Mayagna "Sumo" v. Tzuc Aja Community, 2001: 58).

در مورد این موضوع که آیا می‌توان اقدامات حمایتی و حفاظتی را در جهت حمایت از حریم خصوصی متهم نیز بکار برد و در صورت وجود ضرورت و به درخواست متهم، در برخی موارد محاکمات را به صورت غیرعلنی برگزار نمود یا خیر، اختلاف نظر وجود دارد. برخی بر این باورند که حفاظت از حیثیت و امنیت متهم نیز اقتضا می‌نماید که جلسه‌ی محاکمه به درخواست متهم، به صورت غیرعلنی برگزار گردد (Nicholls, 2017: 17). اما در مقابل، توجه به این نکته حائز اهمیت است که دادرسی علنی فقط حق متهم نیست که با درخواست وی بتوان جلسه‌ی رسیدگی را پشت درهای بسته برگزار کرد، بلکه حق مردم یک جامعه نیز می‌باشد. در واقع، برگزاری علنی دادرسی‌های کیفری دارای علت و مبنایی مرکب است و همان‌گونه که برخی از نویسندگان نیز تصریح کرده اند، دادرسی علنی می‌تواند به طور همزمان دو جریان را به صورت موازی ساماندهی نماید: یکی، حمایت از متهم در برابر دادرسی‌های سرّی و غیرمنصفانه و دیگری، تضمین منافع جامعه از طریق نظارت اجتماعی بر کار دادگاه‌ها و جلب اعتماد عمومی نسبت به اجرای عدالت (Bassiouni, 1994: 609). از همین رو، اکثر حقوقدانان و جامعه‌شناسان معتقدند که علنی بودن دادرسی‌ها، همان اندازه که تضمین‌کننده‌ی حقوق متهم در برابر قدرت حکومت است، مصلحت جامعه را نیز تأمین می‌کند. این دو کارکرد، از ارزش‌های اساسی و واقعی دموکراسی و مردم‌سالاری اجتماعی هستند و بدون شک، به یکدیگر وابسته و در هم آمیخته شده اند (Bicskei and Others, 2018: 4). با این وصف، روشن است که چنین درخواستی به دلیل نادیده گرفتن فلسفه و مبنای دوگانه‌ی اصل علنی بودن دادرسی‌ها و یک‌سویه‌نگری و توجه محض به متهم و منافع احتمالی او و غفلت از منافع و مصالح اجتماعی، قابل پذیرش به نظر نمی‌رسد (Donat-Cattin, 2008: 878). البته نباید از نظر دور داشت که اگر در برخی از جرایم مهم و سازمان‌یافته و یا جرایم تروریستی که با شرکت جمع کثیری از جنایت‌کاران حرفه‌ای و تروریست‌های بین‌المللی ارتکاب یافته اند، متهم برای کاستن از مجازات خود، با

دادگاه همکاری نماید و بدین ترتیب در جایگاه شهود حاضر شده و علیه عاملان اصلی جنایات ارتكابی که همچنان تحت تعقیب هستند شهادت دهد، بدیهی است چنین اقدامی، خطرهای جدی برای متهم و یا خانواده و نزدیکان وی به دنبال خواهد داشت و امنیت جانی و مالی آنها را به مخاطره خواهد انداخت. به همین دلیل، در صورت محرز بودن تهدیدات و اثبات وجود ضرورت، دادگاه می‌تواند در چنین مواقعی، دستور غیرعلنی بودن دادرسی را صادر نماید (رضوی فرد و قربانزاده، ۱۳۹۵: ۱۷۴).

نتیجه

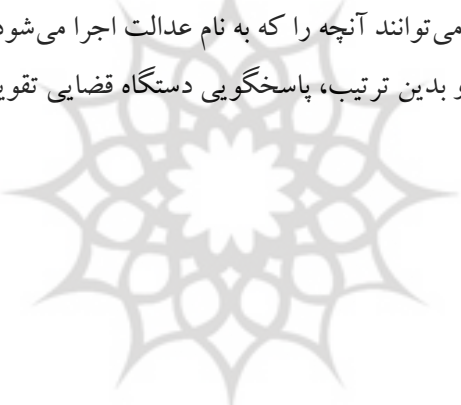
یکی از موضوعات چالش برانگیز در نظام بین‌المللی حقوق بشر، ایجاد توازن میان منافع شهود و بزهدیدگان و حقوق دفاعی متهم و همچنین اتخاذ تدابیر صحیح و راهگشا در این خصوص می‌باشد که باید از سوی نظام‌های عدالت کیفری ملی مورد توجه قرار گیرد. بر این اساس، نه منافع شهود و بزهدیدگان و نه حقوق متهم نمی‌توانند به عنوان یک اصل مطلق در نظر گرفته شوند؛ بلکه در هر وضعیتی جا دارد منافع متقابل در حالت موازنه قرار بگیرد. از مهم‌ترین تدابیری که ممکن است در جهت ایجاد این توازن و بنابر مصالح اجرای عدالت اتخاذ گردد، ایجاد محدودیت در برگزاری علنی تمام یا قسمتی از محاکمه می‌باشد. در این راستا، به رغم اینکه اسناد حقوق بشری استثنائات مربوط به دادرسی علنی را به رسمیت شناخته‌اند، اما محافظت از شهود و بزهدیدگان را به صراحت کنار این مصادیق قرار نداده‌اند. لیکن با مذاقه در این اسناد و مطالعه‌ی رویه‌ی نهادهای قضایی و نظارتی حقوق بشری که بعنوان مرجع تفسیر حقوق مندرج در این اسناد شناخته می‌شوند، مشخص می‌گردد که در نظام بین‌المللی حقوق بشر با وجود شرایطی خاص، ممکن است حمایت از شهود و بزهدیدگان در چارچوب «منافع عدالت» قرار گیرد و یکی از مصادیق قانونی برگزاری غیرعلنی دادرسی‌ها قلمداد شود. بر این اساس، می‌توان پذیرفت که از منظر نظام بین‌المللی حقوق بشر، در صورتی که در پرونده‌ای خاص، حمایت از شهود و بزهدیدگان به درجه‌ای از اهمیت برسد که برای حفظ منافع عدالت ضروری باشد، می‌توان تمام یا قسمتی از جلسه‌ی دادرسی را به صورت غیرعلنی برگزار کرد.

در این رابطه، برای اجتناب از بکارگیری نامعقول و گسترده‌ی این استثنا، چنین موضوعی با دقت و حساسیت ویژه در بند ۱ ماده‌ی ۱۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، بند ۱ ماده‌ی ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و بند ۵ ماده‌ی ۸ کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر تصریح شده است. همانطور که در هر سه سند آمده است، چنین محدودیتی در جهت تأمین منافع و اجرای صحیح عدالت، فقط «در حد ضرورت و در شرایط خاص» ممکن است اتفاق بیفتد. همچنین باید توجه نمود که بار اثبات ضرورت اعمال محدودیت در راستای منافع عدالت، بر عهده‌ی دادگاه‌های ملی است که باید با یک معیار مشخص و ضابطه‌ای مضیق، ثابت نمایند که به هیچ طریق دیگری غیر از برگزاری غیرعلنی دادرسی، نمی‌توان عدالت را اجرا نمود. دلیل چنین امری را می‌توان در دقت نظر و ژرف‌نگری این اسناد در رابطه با محدود کردن دامنه‌ی استثنائات دادرسی علنی و موکول کردن آن به شرایط کاملاً ضروری و اجتناب‌ناپذیر جست. بر همین اساس، صرف اینکه یک شخص به عنوان شاهد در دادگاه حاضر شود و یا بزه‌دیده باشد، نمی‌تواند توجیه قابل قبولی برای برگزاری غیرعلنی دادرسی در جهت اجرای اقدامات حمایتی و حفاظتی شناخته شود؛ بلکه قرار گرفتن در جایگاه شهود و ادای شهادت در جلسه‌ی علنی و یا افشای هویت بزه‌دیده به واسطه‌ی حضور عموم مردم و رسانه‌ها، باید تهدید جدی برای شاهد یا بزه‌دیده محسوب گردد و دادگاه با ارائه‌ی ادله‌ی قابل قبول، وجود چنین تهدیداتی را اثبات نماید. ضمن اینکه اگر یک اقدام محدودکننده‌ی حداقلی برای ایجاد توازن کفایت کند، تنها همان اقدام باید به انجام برسد و ایجاد محدودیت در برگزاری علنی جلسات دادرسی می‌بایست بعنوان آخرین اقدام در رابطه با حمایت از شهود و بزه‌دیدگان در نظر گرفته شود. بر این اساس، اخفای هویت شهود؛ اتخاذ تدابیر لازم در جهت حفاظت فیزیکی از شهود و بزه‌دیدگان، مانند حضور یک شخص به عنوان محافظ؛ خارج کردن متهم از دادگاه در زمان استماع اظهارات شهود و بزه‌دیده؛ بیان اظهارات به شکل محافظت‌شده و به طوری که از شناسایی فیزیکی شهود و بزه‌دیدگان جلوگیری شود، مانند استفاده از پرده، دیوار یا هر نوع پوشش دیگر؛ استماع اظهارات شهود و بزه‌دیدگان از طریق استفاده از فناوری‌های ارتباطی مانند ویدئو کنفرانس و تدابیر مشابه، از رایج‌ترین و کاربردی‌ترین اقدامات و سازکارهای اتخاذی در رابطه با حمایت از شهود و بزه‌دیدگان

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۵۷ |

محسوب می‌گردند که باید از سوی مقام قضایی صورت پذیرند. بر این اساس، تا زمانی که این اقدامات حمایتی قابل اعمال باشند، دادگاه نباید حقوق متهم مبنی بر دادرسی منصفانه را نادیده بگیرد و متوسّل به غیرعلنی کردن جلسات دادرسی شود.

همچنین باید توجه داشت از آنجا که علنی بودن دادرسی علاوه بر اینکه ابزاری در جهت حمایت از حقوق دفاعی متهم است، بعنوان وسیله‌ای برای تضمین کنترل دموکراتیک اجرای عدالت و مشروعیت بخشیدن به رسیدگی‌های قضایی نیز محسوب می‌شود، از این رو، حتی اگر دادرسی به واسطه‌ی حمایت از شهود و بزهدیدگان، به طور قانونی غیرعلنی برگزار شود، تصمیمات دادگاه شامل یافته‌های اساسی، شواهد و استدلال‌های قانونی باید علنی باشند؛ زیرا زمانی که احکام و دلایل آرای صادره برای طرفین دعوا، رسانه‌ها و عموم افراد جامعه علنی باشند، مردم می‌توانند آنچه را که به نام عدالت اجرا می‌شود دنبال کنند و مورد ارزیابی و نقد قرار دهند و بدین ترتیب، پاسخگویی دستگاه قضایی تقویت می‌گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Morteza Rasteh		http://orcid.org/0000-0002-8710-1677
Nasrin Mehra		http://orcid.org/0000-0002-5638-9903
Amir Ghofrankhah		http://orcid.org/0000-0002-7378-0859

منابع

الف. فارسی

- اختری، عباس و مؤذن‌زادگان، حسنعلی (۱۳۹۸)، «جایگاه حقوق بزه‌دیده در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی از منظر قانون آیین دادرسی کیفری ایران»، پژوهش حقوق کیفری، دوره‌ی ۷، شماره‌ی ۲۶.
- جلالی، محمد و سودبر، سوگل (۱۳۹۹)، «تأثیر دیوان اروپایی حقوق بشر در نظام حقوق داخلی دولت‌های اروپایی»، مطالعات حقوق تطبیقی، دوره‌ی ۱۱، شماره‌ی ۱.
- راسته، مرتضی؛ توجهی، عبدالعلی و نعمتی، مژگان (۱۴۰۱)، «همسنگی مؤلفه‌های دادرسی علنی در نظام بین‌المللی حقوق بشر و نظام دادرسی کیفری ایران»، پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۲۰.
- راسته، مرتضی؛ مؤذن‌زادگان، حسنعلی و دولتخواه پاشاکی، پیمان (۱۴۰۱)، «مطالعه‌ی تطبیقی استثنائات حضور افراد در جلسه دادرسی کیفری؛ نظام بین‌المللی حقوق بشر و نظام کیفری ایران»، مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دوره‌ی ۵۲، شماره‌ی ۲.
- رضوی‌فرد، بهزاد و دیرباز، مرضیه (۱۳۹۲)، «حمایت‌های حقوقی دیوان کیفری بین‌المللی از بزه‌دیدگان»، پژوهش حقوق کیفری، دوره‌ی ۲، شماره‌ی ۳.
- رضوی‌فرد، بهزاد و قربان‌زاده، حسین (۱۳۹۵)، «حق بر علنی بودن دادرسی بعنوان یکی از حقوق دفاعی متهم در رویه‌ی دادگاه‌های کیفری بین‌المللی»، مطالعات حقوق تطبیقی، دوره‌ی ۷، شماره‌ی ۱.

تقابل سازکار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حقّ متهم بر دادرسی علنی...؛ راسته و دیگران | ۱۵۹ |

کوشکی، غلامحسن و امینی، زهرا (۱۳۹۶)، «بررسی تطبیقی حمایت از شهود در قانون آیین دادرسی کیفری ایران و منشور شهود انگلستان»، پژوهش حقوق کیفری، دوره ۶، شماره ۲۱.

مهرآ، نسرین و قلی‌پور، غلامرضا (۱۴۰۰)، «اساسی‌سازی نسبی دادرسی منصفانه در قانون اساسی مشروطه»، پژوهش حقوق کیفری، دوره ۹، شماره ۳۴.
والین، لوک (۱۳۸۵)، «قربانیان و شهود در حقوق بین‌المللی؛ از حقّ حمایت تا حقّ بیان»، ترجمه‌ی توکل حبیب‌زاده و مجتبی جعفری، مجله‌ی حقوقی بین‌المللی، دوره ۲۳، شماره ۳۴.

ب. انگلیسی

- Bassiouni, Cherif (1994), *The Protection of Human Rights in the Administration of Criminal Justice: A Compendium of United Nations Norms and Standards*, Leiden: Brill Nijhoff.
- Bentham, Jeremy (1838), *The Works of Jeremy Bentham, Vol.7 (Introductory View of the Rationale of Judicial Evidence)*, Edinburgh: William Tait.
- Bicskei, Tamás and Others (2018), "Content Creators v. Judges: How Open Can a Courtroom be in the Information Age?", *EJTN Themis Semi-Final D - Judicial Ethics and Professional Conduct*, Vol.19, No.2.
- Cooper, Gilead (2019), "Open (in)Justice: Privacy, Open Justice and Human Rights", *Trusts & Trustees*, Oxford University Press, Vol.25, No.7.
- Dadwal, Lalit (2019), "Open Justice and Rule of Law: Indian Scenario", *International Journal of Research and Analytical Reviews*, Vol.6, No.1.
- Donat-Cattin, David (2008), Article 68; Protection of Victims and Witnesses and their Participation in the Proceedings, in Otto Triffterer and Kai Ambos (eds.), *Commentary on The Rome Statute of the International Criminal Court; Observer's Notes, Article by Article*, Oxford: Nomos.
- Gaurav Gupta, Nishant (2001), *Report on Protection of witnesses*, New Dehli: National Law Institute University.
- Grozev, Yonko and Others (2009), *Right to a Fair Trial under the European Convention On Human Rights (Article 6)*, London: InterIgths.
- Hall-Coates, Shauna (2015), "Following Digital Media into the Courtroom: Publicity and the Open Court Principle in the Information Age", *Dalhousie Journal of Legal Studies*, Vol.24, No.4.
- Lepofsky, David (1995), "Cameras in the Courtroom — Not Without My Consent", *National Journal of Constitutional Law*, Vol.6, No.1.

- Maffei, Stefano (2012), *The Right to Confrontation in Europe: Absent, Anonymous and Vulnerable Witnesses*, Amsterdam: Europa Law Publishing.
- New South Wales Department of Justice (2012), *Supporting Victims and Witnesses of Crime Through the Court, Process, (Justice Journey Court Preparation Guide)*, Sydney: Victims Services.
- Nicholls, Jesse (2017), "Open Justice and Developments in the Law on Anonymity; Access to Material on the Court File and Reporting Restrictions", *Doughty Street Chambers*, Vol,23, No.3.
- Pejic, Jelena and Lesnie, Vanessa (2000), *What Is a Fair Trial (A Basic Guide to Legal Standards and Practice)*, New York: Lawyers Committee for Human Rights.
- Robinson, Mary (2009), *Trial Observation Manual for Criminal Proceedings: Practitioners Guide No.5*, Geneva: International Commission of Jurists.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2011), *The Criminal Justice Response to Support Victims of Acts of Terrorism*, Vienna: Publishing and Library Section United Nations Office.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2008), *Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime*, Vienna: Publishing and Library Section United Nations Office.

Cases and Reports

- Case of Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom, ECtHR (No. 26766/05), 2009.
- Case of Artemov v. Russia, ECtHR (No. 14945/03), 2014.
- Case of Asto and Rojas v. Peru, IACtHR (Ser. C No. 137), 2005.
- Case of Biryukov v. Russia, ECtHR (No. 14810/02), 2008.
- Case of Chaushev and Others v. Russia, ECtHR (No. 37037/03; 39053/03 and 2469/04), 2016.
- Case of Doorson v. The Netherlands, ECtHR (No. 20524/92), 1996.
- Case of Francis v. Jamaica, HRC (No. 320/1988), U.N. Doc. CCPR/C/47 /D/320/1988, March 24, 1993.
- Case of Hulki Gunes v. Turkey, ECtHR (No. 28490/95), 2003.
- Case of Kartoyev and Others v. Russia, ECtHR (Nos. 9418/13; 9421/13 and 49007/13), 2021.
- Case of Kostovski v. The Netherlands, ECtHR (No. 11454/85), 1989.
- Case of Kovač v. Croatia, ECtHR (No. 503/05), 2007.
- Case of Mirilashvili v. Russia, ECtHR (No. 6293/04), 2008.
- Case of Sutter v. Switzerland, ECtHR (No. 8209/78), 1984.
- Case of Tierce And Others v. San Marino, ECtHR (Nos. 24954/94, 24971/94 and 24972/94), 2000.

- Case of Prosecutor v. Dusko Tadic A/K/A "DULE" , ICTY (Decision on the Prosecutor's Motion Requesting Protective Measures for Victims and Witnesses), 1995.
- Case of Van Mechelen and Others v. The Netherlands, ECtHR (No. 21363/93), 1997.
- General Comment No.32: Article 14: Right to Equality Before Courts and Tribunals and to a Fair Trial, HRC (U.N. Doc. No. CCPR/C/GC/32), 2007.
- Second Report on the Situation of Human Rights in Colombia, IACmHR (OEA/Ser. L/V/II. 84, Doc. 39 rev), 1993.
- Second Report on the Situation of Human Rights in Peru, IACmHR (OEA/Ser. L/V/II. 106, Doc.59 rev), 2000.
- The Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community Case, IACtHR (Series C, No. 79), 2001.
- Third Report on the Situation of Human Rights in Colombia, IACmHR (OEA/Ser. L/V/II. 102, Doc. 9 rev.1), 1999.

International Documents

- American Convention on Human Rights (1969).
- Convention of the Organization of The Islamic Conference on Combating International Terrorism (1999).
- Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (1985).
- European Convention on Human Rights (1950).
- International Covenant on Civil and Political Rights (1966).
- Principles and Guidelines on the Right to a Fair Trial and Legal Assistance in Africa (2003).
- United Nations Convention against Corruption (2003).
- United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000).
- Youth Justice and Criminal Evidence Act (1999).

Websites

- <https://corteidh.or.cr>
- <https://hudoc.echr.coe.int>
- https://oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/witness_2
- <https://thelawdictionary.org/witness-n/#ixzz2cm686Dz8>
- <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/rape-statistics-by-country>
- Streicker, Sherilyn, Criminal Trial Publicity, available at: <https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/criminal-trial-publicity>

Translated References into English

- Akhtari, Abbas and HasanAli MoazenZadegan (2019), "Victim's Rights in Preliminary Investigations in the Context of the Iranian Criminal

- Procedure Code”, *Journal of Criminal Law Research*, Vol.7, No.26. [In Persian]
- Jalali Mohammad and Soodbar Sogol (2020), “The Impact of European Court of Human Rights on National Legal Order”, *Comparative Law Review*, Vol.11, No.1. [In Persian]
- Kooshki, GholamHasan and Zahra Amini (2018), “Comparative study the Protection of witnesses in the Code of Criminal Procedure of Iran and the Charter of the UK witnesses”, *Journal of Criminal Law Research*, Vol.6, No21. [In Persian]
- Mehra, Nasrin and Gholipour Gholamreza (2021), Fair Trial partial Constitutionalization in the Mashruteh Constitution, *Journal of Criminal Law Research*, Vol.9, No34. [In Persian]
- Rasteh, Morteza; Tavajohi, Abdilali and Nemati, Mozhgan (2023), “Comparison of the Components of the Public Hearing in the International Human Rights System and Iranian Criminal Proceeding System”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol.10, No.20. [In Persian]
- Rasteh, Morteza; Moa, zenZadegan, HasanAli and Dolatkah Pashaki, Peyman (2023), “Comparative Study of Exceptions to the Attendance the People in Criminal Hearing; International Human Right System and Iranian Criminal System”, *Criminal Law and Criminology Studies*, Vol.52, No.2. [In Persian]
- Razavifard, Behzad and Dirbaz, Marzyeh (2013), “ICC Legal Protections of Victims”, *Journal of Criminal Law Research*, Vol.1, No.3. [In Persian]
- Razavifard, Behzad and Ghorbanzadeh, Hossein (2016), “The right to public proceeding as one of the defensive rights of the accused in international criminal tribunals procedure”, *Comparative Law Review*, Vol.7, No.1. [In Persian]
- Walley, Luc (2006), “Victimes et témoins de crimes internationaux: du droit à une protection au droit à la parole”, Translators: Tavakol Habibzadeh and Mojtaba Jafari, *International Law Review*, Vol.23, No.34. [In Persian]

استناد به این مقاله: راسته، مرتضی؛ مهرا، نسورین؛ غفران‌خواه، امیر. (۱۴۰۲). تقابل ساز کار حمایت از شهود و بزهدیدگان با حق متهم بر دادرسی علنی (مطالعه در نظام بین‌المللی حقوق بشر)، *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۱۲(۴۴)، ۱۶۲-۱۲۵. doi: 10.22054/jclr.2024.72393.2563

Criminal Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.